

LEONIDA LARI: VOCEA IMNICĂ A POEZIEI

Dr. hab. **Timofei ROȘCA**
Institutul de Filologie

LEONIDA LARI, THE PAEAN VOICE OF THE
POETRY

Summary. After going past the enigmas of the worlds beyond the horizon of airy visions, L. Lari returns to her own creation consciousness. Not as in a poetics ars, as per the traditional order of the confessions of faith. The author of „hymns” carries out an unwonted lyrical study, in which the Orpheus spirit is revealed in a few metamorphic situations, according to the compositional order of the paean cycle, which is included in the volume of poems „Year 1989”: genesis, birth, love, lust for absolute, self-knowledge, etc. In this context, the author reveals the art of expression, the distinct voice of the self: through the cosmogonic fabulosity, the intellectual intuition, the vocation of transcending etc..

Keywords: Orpheus, creation consciousness, transcendence, fantasy, spontaneity.

Rezumat. După atâtea transcenderi în enigmele lumilor de dincolo de orizontul fantasmelor, L. Lari revine la propria conștiință de creație. Nu ca într-o *ars poetica*, așa cum se procedea în ordinea tradițională a confesiunilor de credință. Autoarea „imnurilor” întreprinde în stilul bine cunoscut un insolit studiu liric, în care spiritul orfic este surprins în câteva ipostaze metamorfotice, conform ordinii compoziționale a ciclului imnic inclus în volumul de poezii *Anul 1989*: geneză, naștere, iubire, sete de absolut, autocunoaștere etc. În direcția acestor obiective autoarea își etalează, totodată, arta exprimării, vocea distinctă a eului: prin fantasticul cosmogonic, intuiția intelectuală, vocația transcenderii etc.

Cuvinte-cheie: orfic, conștiință de creație, transcendere, fantezie, spontaneitate.

Mistuită lăuntric de focul căutărilor și al cunoașterii, dar niciodată secătuită, L. Lari (la 26 octombrie a. c. ar fi împlinit 65 de ani) cum, de regulă, se întâmplă la veritabilele firi vizionare, nu putea să nu intervină asupra propriului cuget de creație, adică să cunoască lecția „învățării de a muri” în cântec. Este, de fapt, taina de sine sau în sine a harului, și poeta nu-i poate găsi „firul Ariadnei” decât în mit. Dar dacă acesta a fost ros de antici, ca zimții irmilicului de către zarafi? Ce-i rămâne poetei decât să ia firul mitului de la capăt? Nu pentru a-l

actualiza în forma lui istovită, dar pentru a-l re-trăi în raza celor ce se mai pot intui în palimpsest, în ecourile lui dintre rânduri – acele ecouri, când poezia „cântul” era una cu viața, natura, universul. Aceste reflecții ne-au parvenit la relectura unui ciclu de *Imnuri* din volumul *Anul 1989* (Leonida Lari. *Anul 1989*. Chișinău: Editura HYPERION, 1990).

Se intuiește o practică orfică, o identitate eterică a unui timp trăit. Poeta nu preia aventura parabolică, „eroică”, așa cum a ajuns la noi *Iliada* sau, mai cu seamă, *Odiseea*, dar ne exaltă într-un pretimp, adică în timpul orfic propriu-zis, sau, mai exact spus, în conștiința orfică însăși. Ea poate fi reconstituită doar de un spirit de creație, înzestrat cu vocația unei fantezii reabilitare, care își controlează, totodată, propriul puls al zămisirii.

L. Lari nu face excepție în acest sens. Poate mai mult ca la alte spirite înzestrate din generația sa, o caracterizează un fel de fanatism, în sensul bun al cuvântului, căci mai rar întâlnim o atare consacrare în propria conștiință de creație, unde/când stranietatea face corp comun cu luciditatea.

Transcendem în conștiința de creație a poetei ca într-un mit renăscut, epurat, ferit de artificialități și ostentații, ca într-o biografie sau poveste de dragoste nevinovată, și, ceea ce nu e mai puțin important, ne surprindem coparticipanți sau concreatori, și nu doar ai mitului, ci ai timpului mitic. El, timpul mitic, transpare, în acțiuni și întâmplări, însă nu „istoricizate”, legate de timpul pragmatic, ca în alte cicluri din volumul *Anul 1989*, dar ca fior, ca idealitate, ca valoare a timpului și a spiritului de creație, el ca și cum regăsindu-se, ca în inocență: „... Când fericiți, ne scaldăm în eterice valuri, / Prunci fără griji, în divină plutire lăsați, / Cum luminam pe-acele – aburoase întinderi, / Pline de aripi. O, lumea acea-naripată / Ce ne visa cu senină răbdare obrazul, / Ce ne-adâncea mângâioase priviri, / N-am s-o mai uit... De la ea mi-a rămas că visarea / Poate rodi nu-atât aerul, apa, țărâna, / Ci și un om – o idee perfectă de-a fi” (*Imnul întâi*).

În expresia timpului orfic „visările se văd”, timpul „începe” sau coincide cu „vântul”; lacul „gândește”. Însuși cuvântul la L. Lari presupune ecuația: „cu+vântul”. Intuiția poetei îmbină o anatomie sinestezic a unui imaginar: „umbrele sunt dulci”, „amiezile tremură în aer”, „sunetele” se confundă cu „suspinele”, „șoapte, cuvinte” „se-ncheagă în neștire”. Poeta „retrăiește stările începutului”, cum declară ea însăși în eseu *Semănarea apelor* din alt volum de poeme, intitulat *Inorogul* (2013).

Toate câte se întâmplă în cadrul timpului orfic

sunt, de fapt, codurile, prin care se prefigurează conturul valorii poetice, atins de raza divină: „Veniră-ntâi sunete vagi și suspine, / Un fel de plâns chinuit al durerii de-a naște, / Apoi chiar șoapte, cuvinte de nedeslușit, / Ce lunecau, se-urmăreau, se-nchegau în neștire, / Până la fraze întregi...”.

Numai gândul că ar putea pierde această stare de levitație, lasă în sufletul poetei o prăpastie amețitoare, egală cu moartea. Catalizatorul permanentizării stării de grație este iubirea orfică „până la capăt”, ceea ce înseamnă contopirea cu „elementele” lumii în schimbare, adică articularea lor vitală cu vibrațiile sufletului, când lumea și natura ascultă de vocea harului. Adresându-se aceleiași Euridice, personajul liric al „imnului” – *alter ego* al Orfeului mitic, vociferează: „Vino să-ți cânt până harfa sloboade-va frunze, / Până copacii pleca-își-vor pe umeri de-a valma, / Și vietățile codrului cercuri de pază/ Sta-vor în jur, iară pietrele-n dans vor porni”. Așa cum lăutarul își îngână dorul pe strunele lăutei, tot astfel eul orfic din poezia L. Lari își potolește starea de grație pe coardele elementelor lumii. Nu întâlnem la Gr. Vieru un exemplu similar în *Harpa*, unde personajul liric își zice cântul acestei lumi pe cele trei strune: „coarda poamei”, „fir din părul mamei” și una de „șarpe”?

Grație unei fantezii de o spontaneitate creatoare rară, asistăm la o biografie de creație orfică, la geneza vocației și a destinului purtătorului ei. Ea apare pe fundalul unei dureri pătimașe, provocate de același fior al iubirii, ca și în *Odă (în metru antic)* de M. Eminescu. Deosebim astfel o dublă prezență a orfismului: una ca zbugium creator al cântărețului, care a „străbătuț” mai multe „forme vremelnice”, alta ca vis, ca vocație, „ieșită” din „muri propriului castel”, „somm al sorbirii de vis / În care, blând, mă va scoate din coaja mea mama, / Mândra zeiță ce cântul la harpă-mi dădu. Scos eu voi fi ca sămânța din fruct”.

Există, evident, o concordanță între starea „sorbirii de vis”, deci, a chemării sau a vocației, și „inima”, ca simțire, care „va bate-n adânc, nevăzut” – o structură a orficului, îmbinând cele două focare energetice ale creativității, ale continuii „plecări”. Se modelează, în fond, esența aventurii neoromantice – o dominantă a întregii creații a L. Lari. Ea se proiectează, cum am văzut, între cele două dimensiuni: dorul de „ducă” și setea de absolut: „Da, dispăream într-o taină, iubito, de unde / Se-ntorc puțini, și întorși iar au dor de plecare / Și-asemenea celor ce-n lume abia s-au născut / Vederea-n sine spre ceea ce-aflat-au li-i dusă. / Cum să se lase supuși de-arătări trecătoare, / Când un surâs al eternului stăruie-n ei, / Când amintiri zi

de zi neobositul lor suflet descarcă / Înstăpânindu-le ochi, și ureche, și glas”. Insolitul și voința sunt alți doi catalizatori care întrețin viața inspirației: „E o nebunie aparte aceasta, iubito, / E ca o foame de noi și tot noi constelații, / Și ți se pare că tot ce-ai trăit și-ai făcut / Încă nu-ți dă nici un drept ca să mori neaflând / Încă ceva. Și așa se întâmplă, așa” (*Imnul al doilea*).

Așa cum am văzut, L. Lari deseori apelează la simbolul „vântului”. El este motivul-pivot, limită în creația sa și apare sub diferite sensuri și semnificații. Pornind de la analogia cu fenomenul naturistic, imprevizibil, apelând la proprietățile lui sugestive, poeta frecventează spații neacoperite încă de veghea spiritului artistic.

Într-un fel aparte, vântul poate semnifica, uneori, însăși inspirația, starea de vis, levitația, adică deschiderea supapelor, a capacităților creatoare, când prin tunelul viziunii și al fanteziei înaintează însuși gândul în deplina lui libertate, și poeta are sentimentul demiurgic al re-creării lumii, sau al unei lumi noi, esențializate. Ea se asociază cu nașterea, în general, cum aflăm din *Imnul al treilea* al ciclului: „Am să vă cânt despre chipul / cum toate apar / Ca din senin, dintr-o boare ușoară, din suflul / Vântului blând ce aduce tăcute semințe / Peste pământ. Începutul e-așa nevăzut, / Încât văzutul drept începător ni se pare”. Poezia se avântă într-o viziune a genezei imprevizibilului, căci ce însemnează: „cum toate apar din senin”? Poeta o explică, tot la modul insolit, ezoteric, prin formule cvasimetafizice de tipul: „boare ușoară din sufletul vântului blând ce aduce tăcute semințe”, adică prin fenomenul spontaneității și al hazardului îngăduitor și reproducător. Tot eul reconfortant al „imnurilor” vorbește despre asiduitatea pământului pe care locuim cu toții și care „Sarcina-și duce cu o necurmată răbdare / Pân’ izbucnește în plante și în vietăți. / Nimfe, driade, undine – ciudate-mpletiri / Ale stihiiilor prind să se cearnă prin aer, / Se aciuează în arbori, izvoare și flori”. Mai mult decât atât: fiecare element al „creșterii” își iscă din sine strategia sa ca o lege a firii: „Nu bănuirăți că până și floarea smerită / Este atentă la tot ce se-ntâmplă în preajma-i / Și astfel deprinde câte ceva de la cele / Ce-s mișcătoare și-ascunde istețta-n semințe”.

Pe exemplul firii naturii poeta ne conduce metodic spre legea sau spre principiul suprem al procreației: iubirea, care deține în sine germenele frumosului, al armoniei. Spune poeta: „Frumusețea nu are / Vreo datorie, decât să placă și-atât. / Și doar iubind se răpește ea însăși pe sine, / Căci dăruire-i iubirea și lumea-i un dar”.

Ideea principiului universal al iubirii, apreciat la modul axial încă de M. Eminescu, își află aici adâncire în solul altei idei – a valorii și regenerării omenescului. Aceasta din urmă se datorește tuturor elementelor lumii. Omul ar fi, în acest sens, o expresie a organicității, un triumf al lumii lucrurilor și al fenomenelor care-i recunosc obârșia și excelența: „Ați observat cum îl caută toate pe om?... / De prin hățiş, de prin crengi, de prin ierbi, de pe ape / Zeci, mii de ochi, cu mirare-ncântare și teamă / Îl urmăresc, și-l țintesc, și-l iubesc dintr-un dat / Izvorător din adâncuri, de la obârșie, / Și cum e el, neînțelesul, a fi o râvnesc. / Până la urmă, vezi bine, orice-alcătuire, / Deși supusă și-adeșea rănită de om. / Totuși ca omul se vrea”.

În afara timpului artistic, adică atunci când nu-și găsesc loc în imanența harului poetic, deci nu-și află determinare esențială lucrurile, elementele lumii rămân nule; numai prin abilitățile mentale, prin sensibilitate și printr-o trăire disciplinată ele își legitimează adevărata valoare. Așadar, spiritul de creație are „dubla intenție” și datorie, totodată: își asigură propriul prestigiu, dar și răspunderea de toate câte se iscă în jur și „bat la poarta vieții”, deci a recunoașterii. Care ar fi condiția de vârf a spiritului poetic pentru a le împăca pe toate și pe sine însuși, totodată? – iată întrebarea ce preocupă pe marii întârziati. Cât privește spiritul de creație din poezia L. Lari, acesta rămâne cu râvna și cu tânga – râvna de a atinge „starea de aur” și tânga, întrucât acea „stare de aur” veșnic se amână, ca o caznă orfică predestinată și care se cere răzbunată, în sens catarsiac.

S-a văzut că poezia L. Lari se remarcă printr-o mare sete de absolut. Absolutul trebuie înțeles atât în direcția stăpânirii „Totului”, ca la L. Blaga, cât și în sensul îmblânzirii tainei de sine a eului, în accepția orfică a cuvântului. Este, de fapt, axa celui de-al „patrulea imn”, inclus în ciclu. Capitolul, se impune ca un microstudiu mitic cu incitante variațiuni metafizice, după care, în final, se configurează profilul sufletului orfic însuși cu multiple însemne enigmatice, nedescoperite încă.

Ca și în *Sufletul satului* blagian, L. Lari îmbină analogia cu mitul; simbolul cu magia. În consecință, sesizăm o fascinație a insolitului, care, parcă, irizează în „Tot”, în absolut. „Cine-i acest călător...?” – întrebă poeta. Și tot ea răspunde la modul „părelnic”, inexprimabil, in-finit: este cel ce conștientizează, dă rațiune și sens Universului, timpului etern. A părea înseamnă, așa cum spunea M. Scarlat referitor la poezia de început a lui L. Blaga, o „neîncredere în simțuri”, o dispoziție

de zbor în metafizic, o daimonizare a cugetului, o excelare extatică: „Pare închis. Întru tot, fără ochi și urechi / Pare răpit de acum pe vecie din lume”. Fără suspinul de cântec al „aedului”, sugerează repetat poeta, lumea lucrurilor și a fenomenelor rămâne săracă. Numai atinsă de flacăra „dulcelui foc” al suspinului orfic lumea își certifică noblețea, își justifică esențialitatea ei ființială.

Autoarea ciclului ne oferă până și o confesiune a lui Orfeu însuși. Ea poate fi înțeleasă și ca o profesiune de credință a L. Lari, care ne vorbește de ocrotirea tainei și a gândului în expresia cea mai metafiziciantă a sensului, de vreme ce, tot ea, deschide dialogul cu însăși firea existenței și ne oferă pe această cale, structura organicității ființiale:

„Sunt vinovat, trebuia să alung orice teamă, / Pentru că-n toate se face-o zidire în taină / Și, necrezând, s-ar putea să strivești fără voie / Vreo vietate sau floare a gândului nostru, / Și, necrezând, s-ar putea să înăbuși suflarea / Vreunei făpturi ce se-ntoarce uimită în sânge. / Toți ne zidim și zidim. Așadar, tuturor / Ne aparținem și ne aparține ce este”. „Tânga” după „cea de altă dată”, adică după „dulcele foc” al iubirii, ne oferă alt prilej de a ne apropia de intuițiile și luciditatea eului, privind firea existenței, în general, pierderile și recuperările ei, mai cu seamă în încordările maxime ale aceluiași eu: „Sunt vinovat. Am pierdut-o și ce să-ți cer, fire, / Ce îmi poți da, ce poți da tu, naivo, acelu / Care-ar putea născător ca să-ți fie. Nimic. Fulgerul zeului, inima mea a străpuns-o. / Ochii închid și văd gânduri venind înspre frunte... / E-o oglindă a sinelui nostru...”. Asistăm la o încercare metafizică de a pătrunde în enigmele sinelui sau a „mine”-lui în sens eminescian.

Cântecul orfic ar fi, așadar, o verificare a existenței organice cu formele ei desăvârșite, cu „înfățișarea ce-avem”, inclusiv în formele verbale, „îndărătul aleselor vorbe”. Cântecul „arde” cu flacăra lui până și viclenia „zâmbetului”, seducător al dragostei. În sfârșit, cântecul orfic presupune neutralizarea de noi înșine, eliminarea de surplusul afecțiunii și orientarea către „vântul de spirit”.

De fapt, aceasta și este menirea Orfeului, prin aceasta își recuperează existența și prestigiul: „Astfel, la ceasul de vamă ce seamă să dau / Ce-ar mai rămâne, ce poate rămâne-vecie?...”. Prin cântecul său, același Orfeu deconspiră eternitatea, „vecia”, care nu poate fi concepută ca un timp în sine, ci doar ca un timp în „ardere”, apreciat doar la nivelul „vântului de spirit”, fel de a defini ieșirea eului din sine, adică a prefigura supraeul, deci o probă de a atinge sublimul.

„Imnul” „sfârșește”, ispititor, în cheia paradoxului și a sarcasmului totodată. O asemenea voce a poeziei, cu adevărat imnică, merită atenție și susținere, în primul rând din partea oamenilor de creație, ca o datorie a confrăților de breaslă, uniți în ideea prosperării poeziei însăși, ca un exemplu de noblețe și înaltă cultură. Cocorul care vâslește în frunte și taie aerul nemărginirii, i se rezervă, periodic, locul întremării în spațiul liber, asigurat de șuvoiul stoluului aflat în zbor. Cât de tristă este încălcarea acestei legi a firii sau a datinii orfice, cu atât mai mult tentativa de a le suprima. În imaginația poetei un asemenea act este văzut ca un spectacol lugubru cu bacante drogate: „nu dovedi să sfârșească / Cântecul său..., și-o ploaie de pietre / L-a potopit, și bacan-

te cu chiote lungi / S-au repezit înspre el în bucăți sfârtecându-l”.

Se iscă fireasca întrebare: care ar fi cauza unei astfel de atitudini furibunde? E vorba, evident, și de o criză orfică, dictată de factori externi. Oricum, nu poate fi oprit cântecul, chiar dacă „gura e strivită”: „Gura lui, însă, vorbea și vorbea, și vorbea / Stranii cuvinte de-o oraculară putere: „Ce-ar mai rămâne – o vecie? – / Poate doar cântul acesta de nerepetat / Care țâșnește în sus dintr-o gură strivită...”. Sunt ultimele gânduri ale eului poetic, ajuns la limita însingurării. Ea poate fi înțeleasă și ca o stare de compătimire în raport cu spiritele rătăcite, dar și ca o apreciere a veciei care fără „cântec” este nulă.

Mihail Petric. *Primăvară (Nostalgie)*, u/p, 60 × 80 cm, 1968. Din colecțiile MNAM